

Σβεν Νταγκόνες

ΟΙ ΑΡΑΧΝΕΣ
ΜΕΣΑ ΜΟΥ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: BELLY FULL OF SPIDERS

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Οι αράχνες μέσα μου**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Sven Dagonés

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Λένα Ταχμαζίδου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Γιώργος Κασαπίδης

ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΟΦΥΛΛΟΥ: Σπύρος Παπαβασιλείου

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Α. & Φ. Δεληγιάννης Ο.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Κωνσταντίνα Παναγιώτου & ΣΙΑ Ο.Ε.

© Sven Dagonés, 2009

© Φωτογραφίας εξωφύλλου: Σπύρος Παπαβασιλείου

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2012

Πρώτη έκδοση: Μάιος 2011, 2.000 αντίτυπα

ISBN 978-960-496-538-0

*Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά
και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.*

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοίου 121

144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο: Μαυρομιχάλη 1

106 79 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800

Telefax: 2102819550

www.psichogios.gr

e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head office: 121, Tatoiou Str.

144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore: 1, Mavromichali Str.

106 79 Athens, Greece

Tel.: 2102804800

Telefax: 2102819550

www.psichogios.gr

e-mail: info@psichogios.gr

Σβεν Νταγκόνες
ΟΙ ΑΡΑΧΝΕΣ
ΜΕΣΑ ΜΟΥ

Μετάφραση: Λένα Ταχμαζίδου

Ακόμα και σήμερα, τόσα χρόνια μετά, αρκεί απλώς να κλείσω τα μάτια μου: καθόμαστε στο διάδρομο ενός νοσοκομείου, πεινασμένοι και τρομαγμένοι, περιμένοντας μια ετυμηγορία. Πίσω από μια κιτρινοπράσινη πόρτα βρίσκεται η αδελφή μου. Η μητέρα μου με αγκαλιάζει από τη μέση. Είμαι δώδεκα χρονών. Ο γέρος φαρμακοποιός που μας έφερε στο νοσοκομείο βηματίζει πάνω-κάτω, σταματά, κοιτάζει την πόρτα, μου ρίχνει ένα βλέμμα και συνεχίζει. Τα παλιά παπούτσια του τρίζουν πάνω στο μουσαμά. Καρφώνω το βλέμμα μου στη γραμμή όπου συναντιέται το πάτωμα με τον τοίχο, στα κουρελιασμένα μου πέδιλα πάνω στο λαμπερό γκρίζο πάτωμα. Δεν αντέχω το τσικ τσικ των παπουτσιών του, ακούγεται ακριβώς όπως το μαχαίρι μου όταν άνοιξα την κονσέρβα που είχα βρει στα σκουπίδια, πίσω από το καφενείο. Η κονσέρβα ήταν άθικτη, φίσκα στο φαγητό, λευκό λάχανο, εισαγωγή από τη Γερμανία. Την άνοιξα, τσικ τσικ, και την έδωσα στην αδελφή μου την Ειρήνη.

Η πράσινη πόρτα ανοίγει, κλείνει. Σηκώνω το βλέμμα:

μαύρα παπούτσια, λευκή ποδιά, ο χλομός γιατρός με μαλλιά σαν βούρτσα. Κουνάει το κεφάλι, πυροδοτεί μια κραυγή που γεμίζει το διάδρομο με πανικό. Βιάζομαι να τρέξω στην πόρτα. Ο γιατρός την κρατάει κλειστή. Τη χτυπάω στα τυφλά: «Ειρήνη! Ειρήνη!»

Κάποιος φωνάζει στη μαμά και η κραυγή της σβήνει. Τα χοντρά μπράτσα της με σφίγγουν.

Ήταν χειμώνας του '41, αυτός ο διαβόητος χειμώνας που οι Γερμανοί εισέβαλαν στην Ελλάδα και μετέφεραν τη σοδειά και τα ζώα της χώρας στη Βόρεια Ευρώπη. Πήραν δεκαοχτώ εκατομμύρια κατσίκες και πρόβατα, κι εμάς μας άφησαν να τρώμε γαϊδάρους. Σκυλιά και γάτες εξαφανίστηκαν ως είδος, ας είν' καλά οι κατσαρόλες και τα τηγάνια. Τα σκουπιδιάρικά μάζευαν λιπόσαρκα πτώματα με ορθάνοιχτα μάτια, ενώ εμείς ψάχναμε για θησαυρούς στους σκουπιδοτενεκέδες και κυνηγούσαμε αρουραίους. Τα χρήματα δεν είχαν καμιάν αξία. Τα τρόφιμα είχαν τα απόλυτα πρωτεία. Οι Αθηναίοι περιφέρονταν αναζητώντας κάποια λεία στους δρόμους της αρχαίας πολιτείας, έχοντας καταληφθεί από ένα δαίμονα που προηγούνταν του πολιτισμού. Οι αγρότες έκρυβαν τα λίγα που είχαν. «Άντε να μασήσεις τα λεφτά σου, να δούμε, τρώγονται;» έλεγαν σ' εκείνους που το 'χαν σκάσει από την πόλη με δεσμίδες ολόκληρες φρεσκοτυπωμένων χαρτονομισμάτων – χαρτονομίσματα πέντε εκατομμυρίων δραχμών, δέκα δισεκα-

τομυυρίων δραχμών, των οποίων ο όλο και μεγαλύτερος αριθμός των μηδενικών ήταν ανάλογος της πείνας μας.

Εγώ μαζί με τον μικρότερο αδελφό μου τον Νίκο, και όχια την Ειρήνη, μέναμε στο Έδεμ, ένα νότιο προάστιο δίπλα στη θάλασσα, με τη θαυματουργή μητέρα μας. Δεν έτρωγε ποτέ, απλώς ετοιμάζε ό,τι κατάφερνε με κάποιο τρόπο να μαζέψει και μας παρακολουθούσε να τρώμε. Ωστόσο, ήταν αφράτη και ζεστή σαν καλοζεσταμένο σπίτι. Μας έδινε πίστη, γιατί δεν τη βλέπαμε ποτέ να τρώει. Έγινε κάτι σαν αγία στα μάτια μας, λες και την είχαν ευλογήσει με θαυματουργή σάρκα. Περπατούσα δίπλα σε πτώματα στο δρόμο, γεμάτος μ' ένα σχεδόν θρησκευτικό συναίσθημα. Είχα μια μάνα που δεν είχε ανάγκη να τρώει. Όταν έδωσα την κονσέρβα με το λάχανο στην Ειρήνη, ήθελα να γίνω σαν τη μάνα. Σκέφτηκα πως αν πρόσφερα φαγητό χωρίς να έχω φάει εγώ, ο Θεός θα 'βρισκε έναν τρόπο να με συντηρήσει, θα 'βαζε σάρκα πάνω στα κόκαλά μου, ένα γραμμάριο λίπους για κάθε θεοσεβούμενη πράξη.

Μετά το θάνατο της Ειρήνης όμως, κοίταξα τη μάνα καχύποπτα. Το 'σκαγα από το σχολείο και την παρακολουθούσα κρυφά να τριγυρίζει στη γειτονιά. Ανακάλυψα ό,τι περνούσε δύο πρωινά την εβδομάδα γιορτάζοντας το θαύμα της σάρκας της μ' ένα Γερμανό επιχειρηματία που έμοιαζε πολύ με τον Μουσολίνι. Το σπίτι του ορθώνοταν απέναντι από το αστυνομικό τμήμα. Στην πόρτα, μια μπρούντζινη επιγραφή: Χάινς Κέλερ, Εισαγωγές/Εξαγωγές. Γύρω στο μεσημέρι, εμφανιζόταν η μάνα κρατώ-

ντας μια σακούλα που περιείχε το γεύμα και το δείπνο μας. Τους είδα να φιλιούνται στην πόρτα.

Ο πατέρας είχε φύγει όταν έφτασαν οι Γερμανοί, εννέα μήνες νωρίτερα. Πριν φύγει, έβγαζε τα προς το ζην μαζεύοντας το νοίκι από τρία διαμερίσματα που είχε κληρονομήσει απ' τον παππού. Ο ευεργέτης μας και ηθική μας πυξίδα –στην οποία αναφερόμασταν διαρκώς–, ο παππούς, είχε πεθάνει νέος από μια μυστηριώδη αρρώστια, που φαίνεται πως είχε να κάνει με την υπερκατανάλωση ούζου. Το μεγαλοπρεπές μουστάκι και το αγέρωχο βλέμμα του κρέμονταν κορνιζαρισμένα πάνω από το τραπέζι της κουζίνας. Τώρα, τα νοίκια της κληρονομιάς του παρέμεναν απλήρωτα κι εμείς μάθαμε να πιστεύουμε ότι ο γιος του είχε αρχίσει να καταπιάνεται με το κυνήγι. Ο πατέρας φυσικά δεν είχε όπλο, αυτά ήταν μόνο για τους Γερμανούς – αν έπιαναν Έλληνα με όπλο, έπρεπε να εκτελεστεί επιτόπου. Έτσι, ο πατέρας, που παλιά μου μάθαινε τάβλι και αρχαία ελληνική ιστορία, ενώ ταυτόχρονα προσπαθούσε να μεταδώσει τη δυσπιστία του για τη σύγχρονη εποχή, τους Ανατολίτες και τις γυναίκες –αιμορραγούν για μια βδομάδα και δεν πεθαίνουν–, είχε πάει να κυνηγήσει ζώα. Παγίδευε κουνέλια, έτρωγε χελώνες, χτυπούσε ορτύκια με βέλη. Έλειπε για βδομάδες, μήνες καμιά φορά, και δεν τον βλέπαμε ποτέ να επιστρέφει. Ξυπνούσαμε μια μέρα και υπήρχε αυτή η μυρωδιά που τον πρόδιδε.

Έπειτα, στην κουζίνα μασουλούσαμε τα πράγματα που είχε φέρει. Και καθισμένος, έχοντας γυρισμένη την πλάτη

στα μικρά γδαρμένα πλασματάκια που κρέμονταν πάνω από το νεροχύτη, πηγή της βαριάς γλυκερής μυρωδιάς και σήμα κατατεθέν της επιστροφής του, ο πατέρας μάς έλεγε κυνηγετικές ιστορίες. Ήταν χαρισματικός παραμυθάς. Επιπλέον, είχε φτάσει αυτή την τέχνη του στην τελειότητα, με καφέ και τσιγάρα στα γύρω καφενεία. Ο Νίκος κι εγώ καθόμασταν μαγεμένοι. Νοερά, κυνηγούσαμε μαζί του τεράστια ζώα, ύπουλα κι επικίνδυνα. Είχαν ένα ρεπερτόριο από κόλπα που δεν έπαυαν ποτέ να μας σαστιίζουν. Ήταν ολοφάνερο ότι ο πατέρας ρίσκαρε τη ζωή του για να τα σκοτώσει· ωστόσο, δεν καταφέραμε ποτέ να φάμε ούτε ένα από δαύτα. Έλεγε ότι ήταν πολύ μεγάλα για να τα κουβαλήσει στην πόλη. Τα ταξίδια επιτρέπονταν μόνο με ειδική άδεια. Έπρεπε να περάσει κρυφά τα γερμανικά σημεία ελέγχου που περικύκλωναν την Αθήνα και ήταν αδύνατο να το κάνει με ένα ψόφιο τέρας στην πλάτη.

Κοίταζα στο νεροχύτη τα κρεμασμένα ανάποδα κουφάρια με τα μικρά δοντάκια τους και φανταζόμουν τα κτήνη που βρυχούνταν, έδειχναν τα δόντια τους κι ήταν πολύ μεγάλα για να τα κουβαλήσει σπίτι. Τον ικέτευα να με πάρει μαζί του. Το άλλο πρωί, ξυπνούσαμε κι ο πατέρας είχε φύγει για να κυνηγήσει στα άγρια, ελεύθερα βουνά, εκεί όπου δεν τολμούσε να πάει Γερμανός στρατιώτης.

Παρακολούθησα την κηδεία της Ειρήνης μέσα σε μια θολούρα και δε θυμάμαι τίποτα από κείνη τη μέρα. Φαντά-

ζομαι ότι το μυαλό μου αρνιόταν να συλλάβει κάτι που έμοιαζε αδύνατο. Επί πέντε χρόνια, η Ειρήνη έδινε ζωή στο σπίτι τραγουδώντας και ζωγραφίζοντας στους τοίχους. Υποχρέωνε τον Νίκο κι εμένα να παρακολουθούμε τους αυτοσχέδιους χορούς της. Με το μικρό της σαγόνι σηκωμένο προς τα πάνω, τα λαμπερά σαν άστρα μάτια της να μας ρίχνουν ανάλαφρες ματιές, στριφογύριζε μέσα στα δωμάτια προσπαθώντας, όπως φαίνεται, να μας μεταδώσει κάτι. Να ήταν η χαρά της κίνησης ή ίσως αυτό το θαύμα, πως μπορούσε να πετάξει ψηλά στην ονειροχώρα με τα φτερά του ενθουσιασμού; Τώρα ήταν πεθαμένη και η θλίψη με τσάκισε λίγες μέρες αργότερα. Η Ειρήνη είχε τη συνήθεια να έρχεται αθόρυβα στο δωμάτιό μου και να μου τσιμπάει τα δάχτυλα των ποδιών ενώ κοιμόμουν ακόμα. Με τον καιρό, είχα αναπτύξει ένα αντίμετρο: σήκωνα τα γόνατά μου μέχρι πάνω στο στομάχι μου, αμέσως μόλις μισοξυπνούσα, με τα δάχτυλα των ποδιών τεντωμένα όσο μπορούσα κάτω από την κουβέρτα. Ένα πρωινό, ήμουν ξαπλωμένος σ' αυτή την άβολη θέση, όταν ξαφνικά συνειδητοποίησα ότι δε χρειαζόταν πια να τραβάω τα γόνατά μου. Ίσιωσα τα πόδια μου κι έκλαψα με το πρόσωπο χωμένο μέσα στα μαξιλάρια.

Κανείς δε μίλησε γι' αυτό που είχε συμβεί, τουλάχιστον όχι όσο ήμουν εγώ μπροστά. Ο πατέρας δεν είχε επιστρέψει. Συνήθιζε να φέρνει στην Ειρήνη μικρά ζωάκια που σκάλιζε σε κομμάτια ξύλου με παράξενα σχήματα. Σαν τον σκεφτόμουν δίπλα σε μια φωτιά, να λαξεύει κάτι έχο-

ντας εκείνη στο μυαλό του, μου ερχόταν ναυτία. Η μητέρα έκλαψε πολύ, αν και ποτέ παρουσία μου. Φρόντιζε συνεχώς να είναι τόσο ζεστή και χαρωπή, ώστε δεν μπορούσα πια να την κοιτάζω στα μάτια.

Τα πράγματα χειροτέρεψαν όταν ανακάλυψα ότι το θαύμα της σάρκας στο σώμα της και του φαγητού στο τραπέζι μας οφειλόταν στις τρυφερότητες ενός Γερμανού. Έκανα κοπάνα από το σχολείο μόνο και μόνο για να την τσατίσω. Της είπα πως αν δε με είχε αφήσει να πιστεύω ένα ψέμα, θα είχα φάει το μισό δηλητηριασμένο λάχανο, ίσως μάλιστα εκείνο το μισό που είχε σκοτώσει την Ειρήνη. Θα ήμασταν και οι δύο ζωντανοί ή, τουλάχιστον, θα είχαμε και οι δύο πεθάνει. Έτρεξα έξω από το σπίτι κι εκείνη έμεινε μέσα.

Αποφασισμένος να μη γυρίσω πίσω, πήρα δρόμο και περπατούσα, αλλά η μέρα έσβηνε κι εγώ δεν είχα πουθενά να πάω. Αν με έβλεπαν οι γείτονες, θα καλούσαν αμέσως τη μάνα ή θα με πήγαιναν στο σπίτι. Έτσι, πέρασα ένα άθλιο απόγευμα αλητεύοντας εδώ κι εκεί, ψάχνοντας όλο απελπισία να βρω κάτι να φάω. Έπειτα, αναγκάστηκα να κρυφτώ πίσω από κάποιο θάμνο από ένα Γερμανό στρατιώτη που ερχόταν απ' το βάθος του δρόμου. Στην αρχή έδειξε ότι δε με πρόσεξε, αλλά μετά τινάχτηκε και μ' άρπαξε από πίσω, μου τράβηξε το αυτί και μου έδωσε μια κλοτσιά στον πισινό. Το έβαλα στα πόδια βρίζοντας και αποφάσισα να πάω να βρω τον πατέρα στο βουνό, πράγμα που ήταν φυσικά αδύνατο. Στο τέλος, όλοι στη γειτονιά άρχισαν να κλείνουν

τα παντζούρια για να συμμορφωθούν με τον αυστηρό κανόνα της νυχτερινής απαγόρευσης κυκλοφορίας, οι δρόμοι άδειασαν κι εγώ γύρισα σπίτι ακολουθώντας μια δαιδαλώδη διαδρομή κι έχοντας δώσει ένα νέο όρκο: να μην ξαναμιλήσω ποτέ στη μάνα. Εκείνη όμως έπεσε πάνω μου με μια τέτοια φασαριόζικη και γεμάτη δάκρυα εκδήλωση αγάπης, ώστε υποχώρησα κι έκλαψα και φώναζα σαν μωρό. Την άλλη μέρα, μισούσα τον εαυτό μου γι' αυτό.

Δοκίμασα να μιλήσω στον Νίκο για τον εραστή της μάνας, τον Χάινς Κέλερ Εισαγωγές/Εξαγωγές, αλλά αρνήθηκε να πιστέψει έστω και μια λέξη απ' τα λόγια μου και με αποκάλεσε ψεύτη. Από τότε και μετά με απέφευγε σαν να 'χα χολέρα, κολλώντας στα μαύρα φουστάνια της μάνας. Μια μέρα, μπήκα σπίτι από το δρόμο και τους βρήκα στην κουζίνα, αυτή με το κεφάλι σκυφτό και τα χέρια της ένας κόμπος στο τραπέζι, τον αδελφό μου να στέκεται δίπλα της. Ο Νίκος στεκόταν εκεί άπραγος, απόλυτα ακίνητος και την κοίταζε να κουνά το κεφάλι της και να ψιθυρίζει... το όνομά μου «Κώστα» γεμάτη θλίψη. Ένωσα σαν να 'φαγα κλοτσιά στο στομάχι.

Σαράντα μέρες μετά την κηδεία, έγινε το μνημόσυνο στην εκκλησία, αυτό που σημαδεύει το πέρασμα της ψυχής στον Παράδεισο. Ο παπάς κοίταζε από τον άμβωνα όλα τα πρόσωπα των ανθρώπων που λιμοκτονούσαν και μας μίλησε για τον Παράδεισο και το φαί που κρεμόταν από τα δέντρα. Έπειτα, αυτός κι ο ψάλτης έψαλαν για τον Χριστό και τον Ουράνιο Πατέρα, τον μεγάλο παθητικό θεατή της

δυστυχίας μας, κι ο ψαλμός τους είχε εκείνη τη χροιά του αφηρημένου που έχουν όλα τα πράγματα όταν ψάλλεις για αυτά, όπως η αγάπη ή τα ηρωικά κατορθώματα. Ο ψάλλτης με το φθαρμένο κοστούμι του κι ο μαυροφορεμένος γενειοφόρος παπάς γέμιζαν το χώρο με τις βαθιές φωνές τους – τους άκουγα κι είχα την ανατριχιαστική αίσθηση ότι το πολύ πολύ να έκαναν εικασίες. Η μάνα και οι περισσότεροι από τους φίλους και τους γείτονες έπνιγαν τα αναφιλητά και σκούπιζαν τα δάκρυά τους. Θυμήθηκα πώς είχα ενδώσει κι έκλαψα με τη μάνα και για κάποιο λόγο θύμωσα και πείστηκα ότι η εκκλησία ήταν μία απάτη και ότι ο παπάς δεν ήταν καλύτερος από κείνους που πουλούσαν κονσέρβες συσσιτίου γεμάτες άμμο στους δρόμους.

Όταν η τελετή τέλειωσε, όλοι μαζεύτηκαν έξω στην πλατεία, γύρω απ' το σιντριβάνι, κλαίγοντας ή δείχνοντας έτοιμοι να κλάψουν. Άκουγα τους συγγενείς να ρωτάνε τη μάνα «Πώς το πήρε;» «Ναι, αλλά πώς είναι;» «Μια χαρά», απαντούσε σε όλους ανεξαιρέτως με σπασμένη φωνή. Λες και μου είχαν βουλώσει το στόμα, όπως όταν βάζεις το καπάκι σ' ένα τσαγερό με νερό που βράζει.

«Απ' ό,τι φαίνεται, χάρη τής έκανα», είπα αρκετά δυνατά ώστε να ακούσουν όλοι. «Τουλάχιστον, τρώει το φαγητό του Θεού τώρα».

Η αντίδραση απέδειξε πολύ δυναμικά πως ούτε κι αυτοί πίστευαν τον παπά. Έκλαιγαν επειδή ο θάνατος της Ειρήνης έφερε στην επιφάνεια τα ψέματα που τους έδιναν αντί για φαΐ.

Από τότε και μετά, αρνιόμουν να φάω ό,τι κι αν μαγείρευε η μάνα. Την ακολουθούσα στου Χάινς Κέλερ Εισαγωγές/Εξαγωγές, σερνόμουν γύρω από το σπίτι κι έκανα επιδρομές στο σκουπιδοτενεκέ του, κοιτάζοντας κάπου κάπου το παράθυρο της κρεβατοκάμαράς του. Αυτός ο σκουπιδοτενεκές ήταν πραγματικό σεντούκι θησαυρού. Έβρισκα μήλα, λάχανα, μπαγιάτικες φραντζόλες ψωμί και ένιωσα πως έπαιρνα την εκδίκησή μου που είχα γυρίσει την πλάτη μου στην υποκρισία. Τελικά, μήπως ο Θεός φρόντιζε όσους είχαν το θάρρος να κοιτάζουν κατάματα την πραγματικότητα;

Πολλά χρόνια αργότερα, κάποιος στη γειτονιά είπε στη γυναίκα μου την Άννα και σ' εμένα ότι τους είχαν προειδοποιήσει να μην αγγίζουν το σκουπιδοτενεκέ του Γερμανού και ότι, όντας απέναντι από το αστυνομικό τμήμα, κανείς δεν είχε τολμήσει να αψηφήσει την προειδοποίηση.

«Ποιος σας προειδοποίησε;»

«Η ερωμένη του Γερμανού», απάντησε ο άντρας, «ταίζε τα αγόρια της».

Εκείνη την εποχή, το Έδεμ αποτελούνταν από χαμηλά σπίτια και χωματόδρομους, με τη θάλασσα να λαμπυρίζει πιο κάτω. Περνούσα τα απογεύματα περιφερόμενος εδώ κι εκεί, πολύ συχνά με τον Ηλία, ένα συμμαθητή μου του οποίου ο μεγάλος αδελφός είχε πεθάνει πολεμώντας τους Ιταλούς. Όπως κι εγώ, έτσι κι αυτός ήταν αδύνατος, με σκούρα καστανά μάτια και μαλλιά· ήταν κουρεμένος με

την ψιλή για να αποφεύγει τις ψείρες, αλλά από το πρόσωπό του προεξείχε τόσο μεγάλη η μύτη του, ώστε μπορούσε να ακουμπήσει την άκρη της με τη γλώσσα του. Η φωνή του Ηλία έκανε παράξενα νούμερα για κάποιο διάστημα, πότε γινόταν γρύλισμα, πότε εκτοξευόταν τρεις οκτάβες πάνω καταμεσής της φράσης. Ο γιατρός είχε πει ότι θα του περνούσε μεγαλώνοντας. Στο μεταξύ, όταν υπήρχε κόσμος τριγύρω, ο Ηλίας έγνεφε και χασκογελούσε πολύ.

Κλέβαμε από κάποιο κάρο του οποίου ο ιδιοκτήτης είχε πάει για κατούρημα ή λεηλατούσαμε ένα περιβόλι που ακούγαμε τον ιδιοκτήτη του μέσα στο σπίτι να κάνει μωρά. Έριχνα μια ματιά από το παράθυρο, αλλά, μέσα στο σκοτεινό δωμάτιο, μπορούσα μόνο να ξεχωρίσω ότι ο άντρας κουνιόταν πάνω στη γυναίκα, μουγκρίζοντας σαν να πονούσε.

«Σαν να πονάει κάνειι», ψιθύρισα κάποτε στον Ηλία, που ήρθε δίπλα μου.

«Θα πονέσουμε κι οι δύο, αν μας δει κανείς», απάντησε εκείνος μουρμουρίζοντας με το χέρι μπροστά στο στόμα του, έτοιμος να καταπνίξει τη φωνή του, αν έχανε τον έλεγχό της. Μέσα, ο άντρας μούγκρισε ξανά και η γυναίκα ανάσανε βαριά. Παρέμεινα στο παράθυρο, προσπαθώντας απελπισμένα να δω καλύτερα τη δραστηριότητα που υποπτευόμουν ότι έκανε κι η μάνα με τον Χάινς Κέλερ Εισαγωγές/Εξαγωγές, μέχρι που ο Ηλίας με κέντρισε στην πλάτη μ' ένα κλεμμένο αγγούρι. «Πάμε να φύγουμε, ανώμαλε!»

Η τελευταία λέξη ήταν μια δυνατή κορόνα. Ο Ηλίας έφερε πολύ αργά το χέρι του πάνω στο στόμα και το βά-

λαμε στα πόδια. Εγώ το έσκασα με μια ντομάτα και κάποια αόριστη ιδέα για το σεξ, ένα θέμα που εφεξής θα προσπαθούσα να μελετήσω πιο διεξοδικά. Θα έμενα αδιαφώτιστος για άλλα δύο χρόνια.

Οι Γερμανοί είχαν πιάσει τα ωραιότερα σπίτια της συνοικίας. Έκαναν στην άκρη το αμάξι ή, αν περπατούσαν, σταματούσαν στη μέση του δρόμου για να ελέγξουν τα χαρτιά όποιου δεν τους άρεσε η φάτσα του, αλλά εμάς τα παιδιά μάς άφηναν ήσυχα. Κάπου κάπου, λοιπόν, μας έδιναν να κάνουμε καμιά δουλειά ή μας ανέθεταν μικρές αποστολές και μας πλήρωναν με ένα γεύμα. Εμείς πάλι φανταζόμασταν ότι ήμασταν μυστικοί πράκτορες, όταν μας έβαζαν να μεταφέρουμε ένα μήνυμα σε κάποιον της συνοικίας.

Κατά κύριο λόγο όμως, εγώ κι ο Ηλίας σπαταλούσαμε το χρόνο μας παίζοντας διάφορα παιχνίδια, χωρίς στην ουσία να κάνουμε και σπουδαία πράγματα. Συχνά, καθόμασταν απλώς κάπου σκιερά και κοιτούσαμε το δρόμο. Σύννεφα σκόνης σέρνονταν πίσω από Έλληνες και εισβολείς, ένοπλους στρατιώτες, γριές γυναίκες με το μαστούνι τους, ποδήλατα, κάρα που έσερναν άνθρωποι – τα υποζύγια είχαν όλα φαγωθεί. Τα σύννεφα της σκόνης έπαιρναν από πίσω τις λιγοστές μοτοσικλέτες, τα αυτοκίνητα και τα αστικά λεωφορεία που κάποτε ανήκαν σε Έλληνες και τώρα οδηγούσαν οι Γερμανοί που τα είχαν κατασχέσει όλα. Μάλιστα, κάποιοι περπατούσαν μέσα στο σύννεφο, το φορούσαν. Και παρότι τα πόδια τους ήξεραν το δρόμο, αυτοί μελετούσαν κάθε βήμα που έπαιρναν, χωρίς να

τραβούν σχεδόν καθόλου το βλέμμα από τα αργόσυρτα πέλματά τους. Κι όταν κουβαλούσαν μπόγους ή έσερναν κάρα με τα υπάρχοντά τους, ποτέ δεν έμεναν στο γύρο για πολύ. Τύχαινε να ξεχωρίσουμε μερικά άτομα και, λίγες μέρες μετά, είχαν εξαφανιστεί. Να πήγαιναν σε κάποια άλλη μεριά της πόλης; Απίθανο, με τον τρόπο που περπατούσαν. Κατέληγαν στα σκουπιδιάρικα, αν και, σύμφωνα με τη θεωρία του Ηλία, τα σύννεφα ήταν αυτά που, κατά κάποιο τρόπο, τους έτρωγαν και τους μετέτρεπαν σε σκόνη.

«Πηγαίνουν πάνω-κάτω συνέχεια», γρύλιζε κι έσκουζε, «και σηκώνουν τόση σκόνη, ώστε στο τέλος γίνονται οι ίδιοι σύννεφα σκόνης και αρχίζουν να κυνηγούν αυτοκίνητα, κρέμονται πάνω από βοϊδάμαξες, ποδήλατα. Τα σύννεφα πεινούν και τρέφονται με άλλους ανθρώπους, τους κυνηγούν ασταμάτητα περιμένοντας την ευκαιρία να τους μετατρέψουν κι αυτούς σε σύννεφα σκόνης».

Σουλατσάραμε στη γυμνή, κάτασπρη απ' τον ήλιο γη πίσω από το Καλαμάκι, το νέο προάστιο που απλωνόταν νοτιοανατολικά του Έδεμ. Πίσω μας, μια γραμμή σκόνης μάρκαρε το δρόμο μας. Αέρας καθόλου, μόνον ο επίμονος μονότονος ήχος των τζιτζικιών ακουγόταν, ενώ η σκόνη έμενε απλώς μετέωρη εκεί. Σκαρφαλώσαμε σ' ένα γέρικο δέντρο και κοιτάξαμε προς το μέρος της σκόνης που είχε αρχίσει να χάνεται. Λες να 'χε δίκιο ο Ηλίας;

Συνέχισε να μιλά για το θάνατο. Ένας άντρας πέφτει από κάποιο δέντρο: το δέντρο τον περίμενε να ανέβει αρκετά ψηλά κι έπειτα τον έριξε. Ο άντρας είναι πεσμένος

μπρούμυτα στο χώμα, το αίμα σταλάζει στο έδαφος, σκληραίνει, γίνεται ρίζες. Θα γίνει κι ο ίδιος δέντρο, αν περιμένει υπομονετικά.

Γέλασα, αλλά, πάντως, πιάστηκα καλύτερα από τα κλαδιά. Σύμφωνα με τη θεωρία του Ηλία, η αδελφή μου κειτόταν τώρα πίσω από ένα καφενείο, μεταμορφωμένη σαν από θαύμα σε κονσέρβα δηλητηριασμένου λάχανου, και περίμενε να τη σηκώσει ένα καταδικασμένο πεινασμένο παιδί.

Ο Ηλίας έκανε απλές εικασίες, αλλά μήπως το ίδιο δεν κάνει κι ο παπάς; Η γραμμή της σκόνης που σημάδευε το μονοπάτι μας είχε κατακαθίσει, μόνο για να ξανασηκωθεί όταν γυρίζαμε πίσω. Έτσι, δώσαμε μια υπόσχεση. Ορκιστήκαμε πως αν τα σύννεφα προλάβαιναν έναν από τους δυο μας και τον μετέτρεπαν σε σύννεφο σκόνης, αυτός θα έκανε τρεις κύκλους γύρω από το σιντριβάνι στην πλατεία της εκκλησίας το μεσημέρι, την πρώτη μέρα του μήνα. Έτσι, ο άλλος θα καταλάβαινε.

Λίγη ώρα αργότερα, γνώρισα τον Γιάννη, αλλά πρώτα έπεσα πάνω στον αδελφό μου που επέστρεφε απ' το σχολείο.

«Σκότωσες κανέναν σήμερα;» με ρώτησε.

«Όχι ακόμα, αλλά ίσως σκοτώσω εσένα».

Περπατούσαμε δίπλα δίπλα, ο Νίκος προς το σπίτι κι εγώ προς την πλατεία.

«Αν με σκοτώσεις, θα είναι το πιο κακό πράγμα που θα μπορούσες να κάνεις».

«Μπα; Γιατί το λες αυτό;» ρώτησα.

«Γιατί είμαι καλό παιδί», αποκρίθηκε.

Η ρήξη των σχέσεών μου με τη μάνα ήταν το καλύτερο πράγμα που του είχε συμβεί. Διέκρινα τον Ηλία στην πλατεία. Μιλούσε με κάποιον που δε γνώριζα και κατευθύνθηκα προς το μέρος του. Προς μεγάλο μου εκνευρισμό, ο Νίκος με ακολούθησε.

«Κώστα, από δω ο Γιάννης», είπε ο Ηλίας. Ο Γιάννης πρέπει να 'ταν γύρω στα δεκάξι. Ψηλός, αλλά ακόμα πιο αδύνατος από μας, τα μάτια του έμοιαζαν με μικρές γκρίζες χάντρες, είχε μια μύτη σαν ράμφος και κόκκινες λεπτές γραμμές για χείλη. Το ξεφτισμένο παντελόνι του έφτανε ως τη μέση της γάμπας και οι αστράγαλοι και τα πέλματά του είχαν πάνω τους τόση σκόνη, ώστε σκέφτηκα ότι ο Ηλίας μας σύστησε για να αποδείξει τη θεωρία του. Ήμασταν έτοιμοι να δώσουμε τα χέρια όταν, σοκαρισμένος, συνειδητοποίησα ότι ο Γιάννης δεν είχε αριστερό χέρι, μόνο έναν κουρελιασμένο γκρίζο επίδεσμο. Να τον έτρωγε άραγε η σκόνη κομματάκι κομματάκι;

Ο Ηλίας, μαντεύοντας μάλλον τις σκέψεις μου, εξήγησε ότι ο Γιάννης είχε χάσει το χέρι του σε μια έκρηξη. Ο Γιάννης στεκόταν απλώς εκεί και χαμογελούσε.

«Πώς;» ρώτησε ο Νίκος, κοιτάζοντας το κολοβό χέρι, κι ο Γιάννης του ακούμπησε το χέρι που του απέμενε στον ώμο.

«Είχα φτιάξει μια βόμβα που ανατινάχτηκε τη λάθος στιγμή», απάντησε, προσθέτοντας ότι είχε μερικές πραγματικές χειροβομβίδες.

«Σας τις δείχνω αν θέλετε», συνέχισε και σήκωσε το βλέμμα να μας κοιτάξει, φροντίζοντας να καταλάβουμε ότι επρόκειτο για χάρη, ένα δώρο φιλίας ας πούμε. Ο Νίκος χρειάστηκε μια αιωνιότητα για να πει ναι.

Ο Ηλίας κι εγώ ακολουθήσαμε τον Γιάννη διασχίζοντας όλο το Έδεμ, στα μέρη πίσω απ' το Καλαμάκι. Ο Νίκος περπατούσε δίπλα του μ' ένα βλέμμα σκυλίσιας απόλαυσης. Κάπου κάπου, γύριζε και με κοίταζε, σαν να 'κανε επίδειξη της τόλμης του. Μπήκαμε στον ξασπρισμένο, κακοτράχαλο ερημότοπο, την πίσω αυλή της Αθήνας με τις πλαγιές και τα φαράγγια της, η άνυδρη κάψα έτριζε μαζί με τον ήχο των τζιτζικιών. Ο Γιάννης ακολούθησε ένα μονοπάτι που γνωρίζαμε καλά, αλλά έπειτα λοξοδρόμησε μέσα σε κάτι χαμόκλαδα, προς μιαν απόμακρη κορυφογραμμή που το περίγραμμά της το θόλωνε ο ήλιος.

Περπατήσαμε πολύ, κάνοντας ζιγκ-ζαγκ μέσα από θάμνους που έφταναν ως το γόνατο, πάνω από κοφτερά σαν ξυράφι καστανοκίτρινα βράχια, μέχρι που επιτέλους φτάσαμε στην άκρη μιας ρεματιάς. Στον πάτο της βρισκόταν ένα παλιό λατομείο, σμιλεμένο στους πρόποδες του υψώματος και κρυμμένο στη σκιά του.

Ο Γιάννης εξαφανίστηκε πίσω από τις αγκαθωτές γλώσσες ενός τεράστιου αθάνατου κι επέστρεψε μ' ένα ραβδί που στην άκρη του είχε ένα μικρό γκρίζο κύλινδρο. Έμοιαζε άκακο, μικροσκοπικό, καθόλου αντάξιο τόσης πεζοπορίας.

«Αυτό είναι;» αναφώνησε έκπληκτος ο Νίκος.

Ο Γιάννης το έπαιξε παιχνιδιάρικα στο χέρι του, ανασή-

κωσε τους ώμους και το πέταξε στον αέρα. Το κοιτάξαμε για μια στιγμή χωρίς να μπορούμε να πιστέψουμε στα μάτια μας, πριν σκορπιστούμε πανικόβλητοι. Εγώ βούτηξα μέσα στο ξερό γρασίδι κι έβαλα τα χέρια πάνω από το κεφάλι μου. Πέρασαν μερικά δευτερόλεπτα. Νόμιζα ότι είχα ακούσει το γδούπο της χειροβομβίδας καθώς χτυπούσε στο έδαφος, μα δε συνέβη τίποτα και το γέλιο του Γιάννη ανακατεύτηκε με τον οξύ ήχο των τζιτζικιών.

Δεν αργήσαμε να μαζευτούμε ξανά όλοι μαζί, τον βρίζαμε και γελούσαμε νευρικά. Συνειδητοποιήσαμε ότι ο Νίκος έλειπε και μας πήρε λίγη ώρα μέχρι να τον βρούμε να κλαίει με αναφιλητά πίσω από ένα βράχο. Σκούπιζε ακόμα τα μάτια του, όταν ο Γιάννης άπλωσε το μοναδικό χέρι του κρατώντας τη χειροβομβίδα. Στο κάτω μέρος του ραβδιού υπήρχε ένας κρίκος που ζήτησε από τον Νίκο να τον τραβήξει. Ο Νίκος κοίταξε πρώτα τη χειροβομβίδα, μετά το χέρι που την κρατούσε και τέλος το κολοβό του μπράτσο, και το σαγόνι του άρχισε να τρέμει. Ο Γιάννης τον παρακίνησε. «Άιντε, όπως χτυπάς ένα κουδούνι. Τράβα!»

Ο Νίκος έκλεισε τα μάτια, δάγκωσε τα χείλη, τράβηξε απότομα και ο κρίκος βγήκε μαζί με ένα κοντό καλώδιο. Ο Νίκος έτρεξε. Ο Ηλίας κι εγώ σταθήκαμε ακίνητοι, νηφάλιοι σαν σε όνειρο, παρακολουθώντας τον Γιάννη να κάνει ήρεμα μπροστά και να εκσφενδονίζει το ραβδί μέσα στο λατομείο. Αυτή τη φορά έσκασε. Ήταν σαν να σε χτυπούσαν στο κεφάλι με μια χοντρή κουβέρτα. Η σκόνη ήρθε σαν κύμα από τη σκιά κάτω και την παρακολού-

θησα να σηκώνεται προς τον ήλιο. Μέσα στο φως, πήρε μια χρυσή λάμψη.

Ο Γιάννης πρόσφερε στον καθένα μας μια χειροβομβίδα από ένα κουτί κρυμμένο κάτω από τον αθάνατο. Παράξενα ραβδιά με απλές γκρίζες κεφαλές, τακτοποιημένα σε σειρές. Έβγαλα τρεις, τις ζύγισα στο χέρι μου. Πώς μπορούσε κανείς να συμπυκνώσει τόση ισχύ μέσα σ' ένα τόσο δα πραγματάκι; Ο Γιάννης είπε ότι ανατιναζόταν μόνον όταν τραβούσες τον κρίκο και ότι είχες περίπου πέντε δευτερόλεπτα να την πετάξεις μακριά.

Έκανα μπροστά, στην άκρη του γκρεμού. Λίγες στιγμές αργότερα, ένιωσα να φουσκώνω από μια παράξενη διέγερση. Μετά ήταν η σειρά του Ηλία. Ο Νίκος, έχοντας ανακτήσει ξαφνικά το θάρρος του, ζήτησε να ρίξει την τρίτη. Είχε δει τη λάμψη στα μάτια μας· οπότε, ο φόβος μήπως το χάσει παραμέρισε όλους τους άλλους. Ήταν η σειρά του, επέμεινε, και τον ζήλεψα γι' αυτό. Ο Γιάννης δεν ήθελε να μου δώσει άλλη χειροβομβίδα – θα τις έπαιρνε κάποιος εκείνη τη νύχτα και θα τον πλήρωνε πέντε κονσέρβες συσσιτίου την καθεμία. Βάλθηκα να πείσω τον Νίκο να μου δώσει τη δική του, παριστάνοντας πως, ως μεγάλος του αδελφός, ανησυχούσα επειδή ήταν πολύ μικρός για να την πετάξει όσο μακριά έπρεπε. Προσπάθησα μάλιστα να του την αρπάξω, αλλά εκείνος έτρεξε μέσα στα χαμόκλαδα κι έπειτα ήρθε στα κρυφά πάλι πίσω, κρατώντας κάποια απόσταση. Όλη εκείνη την ώρα, στο πρόσωπο του Γιάννη υπήρχε ένα διεστραμμένο χαμόγελο.

«Ὡστε, ανησυχείς για τον μικρό σου αδελφό», είπε γελώντας κάτω από τα μουστάκια του.

«Δε θέλω να γίνει σακάτης σαν κι εσένα».

Ακούστηκε πολύ πιο θυμωμένο απ' ό,τι θα 'θελα.

«Μεγάλη γλώσσα έχεις», απάντησε συνοφρυωμένος.

Δε χαμήλωσα το βλέμμα μου.

«Για να δούμε αν το θάρρος σου είναι εξίσου μεγάλο».

Χωρίς να στραφεί, άπλωσε το χέρι του και ο Νίκος, δίχως να πει λέξη, ακούμπησε πάνω του το ραβδί.

«Τώρα κάντε πίσω και αφήστε εμένα και τον τύπο με τη μεγάλη γλώσσα να παίζουμε ένα μικρό παιχνίδι».

Στάθηκα εκεί κοιτάζοντας το ραβδί στο μοναδικό χέρι του Πάννη, με όλη του τη δύναμη ακόμα μέσα του. Ένιωσα να φουσκώνω από μια αίσθηση σπουδαιότητας, την ώρα που ο Ηλίας και ο Νίκος έκαναν μερικά βήματα πίσω.

«Πιο μακριά!»

Η φωνή του Πάννη ακούστηκε σκληρή. Δεν ήταν θυμωμένη, αλλά απαιτούσε προσοχή, κι αυτό μ' έκανε να νιώσω χειρότερα. Είχε την πλάτη γυρισμένη στη ρεματιά, ενώ εγώ στεκόμουν περίπου επτά μέτρα μακρύτερα.

Ο Πάννης έριξε μια γρήγορη ματιά τριγύρω κι έπειτα με κάρφωσε ξανά με τα σκληρά γκρίζα μάτια του που θύμιζαν χαλίκια. Σήκωσε το ραβδί στο στόμα του, τράβηξε τον κρίκο με τα δόντια και μου πέταξε τη χειροβομβίδα. Είχα πέντε δευτερόλεπτα. Τα μάτια μου κλείδωσαν πάνω στο περιστρεφόμενο ραβδί, η ναυτία φούσκωνε μέσα μου.

Ανακλαστικά, έπιασα τη χειροβομβίδα και την τίνα-

ξα πίσω. Εκείνος την έπιασε τεμπέλικα, ορθώθηκε και με μια βραδύτητα γεμάτη αγωνία, έκανε τόξο το μπράτσο του και πέταξε το ραβδί με δύναμη και ίσια. Έκανα ένα γρήγορο βήμα προς το μέρος της, την ένιωσα να χτυπά μέσα στα χέρια μου και την εκσφενδόνισα πίσω γρήγορα, στοχεύοντας το πρόσωπό του, σ' αυτό το ψυχρό σαν πέτρα βλέμμα, που ήταν πια κατά κάποιο τρόπο πιο τρομακτικό απ' το ίδιο το ραβδί. Το χέρι του σηκώθηκε απλώς και το έπιασε και το κούνησε πίσω, έπειτα ξανά μπροστά σαν ένα φρικτό εκκρεμές και το πέταξε ψηλά στον αέρα. Τα μάτια μου καρφώθηκαν στο ραβδί κι ένιωσα λες και τα σωθικά μου αναποδογύριζαν μαζί του καθώς έπεφτε προς το μέρος μου, μέχρι που βρέθηκε στο χέρι μου στέρεο κι ακίνητο.

Για μια στιγμή ένιωσα έκπληξη που το χέρι μου βρισκόταν ακόμα στη θέση του. Είδα τη χειροβομβίδα να αφήνει την παλάμη μου, την παρακολούθησα να πετάει προς το μέρος του. Τα μάτια του Γιάννη ήταν καρφωμένα πάνω μου. Υπήρχε κάτι που έλειπε από μέσα τους και αυτή η έλλειψη ήταν σκέτος τρόμος. Τα γόνατά μου λύγισαν.

Την τελευταία στιγμή έσκυψε και το ραβδί πέταξε ψηλά, πάνω από το λατομείο. Ακολούθησε αμέσως η βροντή, το τράνταγμα με τίναξε πίσω και, παραδόξως, προς τα πάνω. Μέσα σε μια στιγμή, ένα κιτρινωπό σύννεφο που ανέβαινε βιαστικό στον αέρα τύλιξε τον Γιάννη. Έπειτα βρεθήκαμε μέσα σε μια βροχή από σκόνη και χαλίκια που 'χε την ίδια ωραία αίσθηση μιας καλοκαιριάτικης βροχής. Σταθήκα-

με κοιτάζοντας ο ένας τον άλλο. Ήμουν μούσκεμα στον ιδρώτα και η σκόνη κολλούσε στο πετσί μου σαν δόξα.

Ο Γιάννης είχε βρει τις χειροβομβίδες ξεβρασμένες στην παραλία, σαν δώρο της θάλασσας, μαζί μ' ένα κουτί βλήματα όλμου. Τα έδωσε στους αντάρτες των βουνών με αντάλλαγμα λίγα τρόφιμα. Οι αντάρτες ήταν φτιαγμένοι από το υλικό των θρύλων. Άντρες που είχαν ανέβει στο βουνό να πολεμήσουν τους Γερμανούς για να ελευθερώσουν την Ελλάδα όπως οι πρόγονοί μας είχαν ελευθερώσει εμάς από τους Τούρκους. Τα βλήματα έπρεπε να γίνουν βόμβες ή χειροβομβίδες, επειδή οι αντάρτες δεν είχαν όλμους. Έχοντας χάσει το χέρι του, χρειαζόταν κάποια βοήθεια, είπε ο Γιάννης, βάζοντας το κολοβό χέρι του στον ώμο μου. Ποτέ δεν ανεχόμουν να βάλει κανείς το χέρι του πάνω στον ώμο μου, λες και μ' αυτόν τον τρόπο με έπαιρνε στην κατοχή του, αλλά το κολοβό χέρι του Γιάννη δε με πείραξε.

Σύπνησα μες στα μαύρα μεσάνυχτα. Αμέσως η καρδιά μου άρχισε να χτυπάει σαν τρελή. Οι γονείς μου ήταν στην κρεβατοκάμαρα. Η μάνα τσίριζε και θρηνούσε. Ο πατέρας ούρλιαζε και ανάμεσα σε απίστευτες βρισιές, έπιασα τις λέξεις εγωίστρια, χοντρή και αδιάφορη. Έπειτα, φώναξε ολοκάθαρα: «Εσύ τη σκότωσες!» Το σπαραχτικό ουρλιαχτό της μ' έκανε να ανατριχιάσω. Η πόρτα βρόντησε κι έπεσε σιωπή.

Μετά, έτριξαν οι σανίδες του πατώματος κι εγώ ανέβασα την κουβέρτα μέχρι τη μύτη μου. Πώς μπόρεσε να κατηγορήσει τη μάνα ότι σκότωσε την Ειρήνη; Η πόρτα μου άνοιξε και η ασταθής σκιά του έκανε το φως του διαδρόμου να πέφτει τότε τότε λαμπερό στα βλέφαρά μου.

«Κώστα;» ψιθύρισε.

Πέρασε μια στιγμή. Ψιθύρισε ξανά, κι εγώ ένιωσα το κοκάλωμά μου να λιώνει στο κέντρισμα των δακρύων που ανέβαιναν. Το φως έσβησε, η πόρτα έκλεισε ανάλαφρα κι εγώ άνοιξα τα μάτια μου σ' ένα δωμάτιο γεμάτο μελάνι

μαύρο πίσσα που κυλούσε στα μάγουλά μου. Τον άκουσα να κινείται μέσα στην κουζίνα. Άκουσα το τσούγκρισμα της τάπας ενός γυάλινου μπουκαλιού, σαν αδύναμο καμπανάκι. Κι αποκοιμήθηκα μέσα σε μια σιωπή γεμάτη με την αόριστη προσμονή του επαναλαμβανόμενου ήχου της.

Το άλλο πρωί έμεινα στο κρεβάτι για ώρα αφότου είχα ξυπνήσει, ανήσυχος για τα όσα θα έφερνε η μέρα και αβέβαιος για τον τρόπο που έπρεπε να τα αντιμετωπίσω. Η μάνα τάισε τον Νίκο βραστά αυγά και μια ντομάτα από το περιβόλι και τον έστειλε στο σχολείο, ενώ εγώ προσπαθούσα να συνειδητοποιήσω τη σπουδαιότητα της ανακάλυψής μου: ότι μπορούσα να φανταστώ την κάθε τους κίνηση και έκφραση ακούγοντάς τους. Εμένα δε με έστειλαν στο σχολείο. Κάτι συνέβαινε. Το βλέμμα μου περιπλανήθηκε στις ρωγμές του σοβά που γνώριζα τόσο καλά και στάθηκε στα εξώφυλλα των δύο εικονογραφημένων βιβλίων μου: «Έλληνες βασιλείς» και «Η Επανάσταση του 1821». Μελέτησα το χαλαρό σχηματισμό των λιγοστών μολυβένιων μου στρατιωτών που μάζευαν σκόνη στο πάτωμα, νευριάζοντας στο τέλος με όλα αυτά τα γνωστά πράγματα που δεν επρόκειτο καθόλου να με βοηθήσουν, όταν ο πατέρας μπήκε μέσα.

«Γεια σου», είπε. «Ντύσου!»

Η φωνή του έσπασε σαν ν' ακουγόταν από ασύρματο. Τινάχτηκα όρθιος και φόρεσα τα ρούχα μου. Έδεσα τα κορδόνια μου και σήκωσα το βλέμμα, εκείνος έδειξε με το κεφάλι προς το διάδρομο. Τον ακολούθησα έξω από το σπίτι,

η μάνα εκδήλωσε την ίδια ανησυχία μ' εμένα, γυρίζοντάς μας την πλάτη στην κουζίνα χωρίς να πει λέξη.

Ανεβήκαμε το δρόμο περπατώντας δίπλα δίπλα, έπειτα κατεβήκαμε στη μεγάλη λεωφόρο που οδηγούσε προς το κέντρο της Αθήνας. Η ατμόσφαιρα ήταν καθαρή και κατάφερα να δω ολόκληρη την πόλη και τη μεγάλη πλαγιοστή πεδιάδα της Αττικής που πλαισίωναν καταπράσινοι λόφοι. Πάνω σ' ένα βραχώδη όγκο που ορθωνόταν απότομα στο μεγάλο οροπέδιο, δέσποζε η Ακρόπολη: στραφτάλιζε στον ήλιο και συναγωνιζόταν τη μνημειώδη ομορφιά του φόντου της. Στην κορυφή, μια γιγάντια ναζιστική σημαία μαζευόταν κι απλωνόταν, ανέμιζε πάνω από τα πάντα.

Ο πατέρας δεν έλεγε τίποτα. Εγώ πήγαινα πίσω του πιο αργά, ώστε να μένω έξω από το περιφερειακό οπτικό του πεδίο, πράγμα εύκολο γιατί εκείνο το πρωί ο πατέρας περπατούσε με πολύ σταθερό βήμα. Αντιθέτως, το πιο δύσκολο ήταν να αποκωδικοποιήσω την παράξενη σιγουριά των κινήσεών του. Τέλος, έβγαλε τα τσιγάρα του και τότε τα κατάλαβα όλα μεμιάς, επειδή άπλωσε το χέρι του πρώτα στη λάθος τσέπη – εκατομμύρια φορές είχε βγάλει το πακέτο του με μια κίνηση τόσο ανακλαστική όσο και το ανοιγοκλείσιμο των ματιών του. Έψαχνε στα τυφλά για το πακέτο όπως στα τυφλά έψαχνε για τα βήματά του και καθετί άλλο εκείνο το πρωινό· η σταθερή σιγουριά του δεν ήταν παρά η ατσάλινη αποφασιστικότητά του να κρύψει την αφόρητη θλίψη του. Τώρα, πήγαινα πίσω του πιο αργά, όχι πια για να μείνω έξω από το οπτικό του πεδίο,

αλλά για να κρύψω την αναστάτωση της συνειδητοποίησης. Ξαφνικά, σταμάτησε και στράφηκε.

«Τα βλέπεις αυτά;»

Μου έδειξε μερικά νομίσματα στο χέρι του.

«Ασήμι! Όχι χάρτινα λεφτά».

Έβαλε το χέρι του στον ώμο μου και με κοίταξε από πάνω ως κάτω, σαν να ήμουν κάποιο πολύτιμο πράγμα της περιουσίας του που ανακάλυπτε ξανά.

«Όταν γυρίζω από το κυνήγι, φέρνω κουνέλια αλλά κι απ' αυτά».

Κούνησε τα νομίσματα στο χέρι του, στράφηκε και περπάτησε για μια αιωνιότητα θαρρείς· πάντως, αρκετά ώστε να έχω το χρόνο να καταλάβω: η μάνα έπρεπε να χρησιμοποιεί τα λεφτά που της έφερνε για να κρατάει τα παιδιά του μακριά από τα δηλητηριασμένα σκουπίδια. Ένιωσα την ανάγκη να του εξηγήσω ότι η συλλογική εμμονή με το φαγητό είχε μετατρέψει όλα τα παιδιά σε κυνηγούς θησαυρών, ανεξάρτητα από τα εντυπωσιακά τρόφιμα που λαμβάναμε πολύ τακτικά στο σπίτι (επειδή το καυλί ενός Γερμανού ήταν γενναιόδωρο). Τρώγοντας το δηλητηριασμένο λάχανο, η Ειρήνη τίμησε την ηρωική μου προσφορά. Δεν είχε ανάγκη να το φάει για να επιβιώσει. Η μάνα δε μας άφηνε να πεθάνουμε της πείνας. Ήθελα να πω: δεν πεινούσαμε. Εγώ έφταιγα που πέθανε η Ειρήνη, επειδή ήμουν αρκετά βλάκας για να πιστέψω ότι κάποιος στην Αθήνα είχε πετάξει μια καλή κονσέρβα φαγητού. Μα, αν τα 'λεγα αυτά, θα ξεσπούσε ένας καβγάς όπου τα λόγια μου

θα κυλούσαν σαν άμμος ανάμεσα απ' τα δάχτυλά του. Κι από τον τρόπο που με κοίταξε από πάνω ως κάτω, αφού μου έδειξε τα νομίσματά του, ένιωσα πως κάθε προσπάθεια να αναλάβω εγώ το φταίξιμο θα τον πονούσε περισσότερο. Ωστόσο, μέσα σ' εκείνη τη σιωπή που επέβαλλε η λογική, συνέχισα να αναρωτιέμαι για τα χρήματα. Να τα 'χε βρει στην κοιλιά των τεράστιων άγριων ζώων που ήταν πολύ μεγάλα για να τα φέρει σπίτι;

Τελικά, στρίψαμε σε κάποιο στενό σοκάκι και βρεθήκαμε μπροστά σ' ένα θέαμα που έκανε το στομάχι μου να γουργουρίσει. Από τη δωδεκάχρονη οπτική μου γωνία, το αντιλήφθηκα σαν ένα κινητό σκοτάδι από σώματα που συγχρωτίζονταν γύρω από σωρούς πλούτου. Με την άκρη του ματιού μου, έπιασα ανθρώπους που φύλαγαν σακιά γεμάτα με όλα τα καλά του Θεού. Κι ο πατέρας, αδέξια, ενώθηκε με το πλήθος των αγοραστών, απέναντι στους οποίους η καταφρόνια των πωλητών ήταν τόσο άφθονη όσο και ηπραμάτεια τους. Σπασμωδικά, κινήθηκα κατά μήκος της σειράς των άγκων με τον πατέρα να γίνεται όλο και πιο τολμηρός. «Ασήμι», φώναζε, «πραγματικά λεφτά!» χώνοντας κυριολεκτικά τα νομίσματα στη μούρη κάποιου πωλητή, πριν εκείνος στραφεί σε κάποιον άλλο αγοραστή που πρόσφερε ένα χρυσό ρολόι ή ένα ζευγάρι διαμαντένια σκουλαρίκια. Τελικά, επιστρέψαμε σ' έναν κοντό, κοιλαρά έμπορο, στον οποίο είχε κάνει τα ίδια και καρτερικά αντάλλαξε τα νομίσματά του για ένα σακί με αλεύρι κι ένα με φασόλια.

Γυρίσαμε σπίτι περνώντας μέσα από στενά και σοκάκια, μην τυχόν και πέσουμε πάνω σε Γερμανούς στρατιώτες που θα έκαναν κατάσχεση στους μαυραγορίτικους θησαυρούς μας. Μα ήταν αδύνατο να αποφύγεις να περάσεις δίπλα από ζητιάνους που πέθαιναν της πείνας και μας έκαναν έφοδο γεμάτοι απόγνωση. Κάποια στιγμή, σταματήσαμε να πάρουμε μιαν ανάσα στη σκιά ενός κτιρίου. Στο ισόγειο υπήρχε ένα μαγαζί, το «Bijouterie de Paris», που πουλούσε φομπιζού. «Ψεύτικα» είχαν γράψει με μεγάλα γράμματα στη βιτρίνα του μαγαζιού. Από την ώρα που είχαμε φύγει απ' το παζάρι, η έκφραση του πατέρα ήταν αυτό που η Ειρήνη ονόμαζε «φουρτουνιασμένο πρόσωπο». Γύριζε σπίτι ή νευρίαζε με κάτι που είχαμε κάνει και η Ειρήνη με την κοριτσιίστικη φωνή της έλεγε: «Προσέξτε! Φουρτουνιασμένο πρόσωπο!» αποπλίζοντάς τον καμιά φορά στη στιγμή, σε βαθμό που έπρεπε να καταβάλει προσπάθεια για να μη χαμογελάσει. Ο πατέρας είδε κάτι στη βρόμικη βιτρίνα του μαγαζιού και του βγήκε μια παρόμοια αλλαγή έκφρασης που δεν την περίμενες. Έκπληκτος, κοίταξα στη βιτρίνα, καλύπτοντας τα μάτια μου από την αντανάκλαση του ήλιου: σειρές ράφια όπου υπήρχαν ασήμαντα κοσμηματάκια και μικρές πορσελάνινες φιγούρες – η μινιατούρα ενός γαμπρού που κρατούσε ένα μενταγιόν με θήκη για φωτογραφία, μια χωριατοπούλα που έμοιαζε να τινάζει ένα μπρούντζινο δαχτυλίδι από τους ώμους της με ένα ντροπαλό χαμόγελο. Σήκωσα το βλέμμα μου στον πατέρα, ο οποίος πήρε μια βαθιά ανάσα.

Αθήνα, 1941. Ο Κώστας, στην αρχή της εφηβείας του, ζει σαν σε θέατρο τρομερών σκηνών τη γερμανική κατοχή, ανακαλύπτει ένοχα μυστικά για τους γονείς του και τους γύρω του, και φτιάχνει αυτοσχέδιες βόμβες με τα χαμίνια της γειτονιάς καθώς ονειρεύονται το αντάρτικο. Όταν η οικογένεια διαλύεται, ο Κώστας βρίσκεται στη Σύρο, εξελίσσεται σε τυχοδιώκτη και ζει για την ένταση και για την έκσταση, δίχως σκοπό ή ιδεολογία. Πίσω στην Αθήνα, συνδέεται με το Ε.Α.Μ., συμμετέχει σε σαμποτάζ, ερωτεύεται, απορρίπτει τις ιδεολογίες και ορκίζεται μόνο στην ανθρώπινη ζωή που τόσο φτηνή έχει γίνει την τελευταία περίοδο της Κατοχής. Κι όταν οι Γερμανοί φεύγουν, ο Κώστας αντικρίζει μια Αθήνα που σπαράζει ήδη στη φωτιά του Εμφυλίου – οι αντάρτες, οι Χίτες, οι ξένοι, οι Ταγματασφαλίτες, οι συγκρούσεις, το αίμα, το μίσος, ο θάνατος.

Οι αράχνες μέσα του. Η Ιστορία με οχτώ λεπτά μακριά πόδια που σέρνεται πεινασμένη στους δρόμους της πόλης.

Αηδιασμένος από τόσο θάνατο, ο Κώστας ψάχνει μέσα στο μαγελειό το αγαπημένο πρόσωπο της Άννας και αναζητά έναν τρόπο για να κρατήσει ζωντανή όση ανθρωπιά τού έχει απομείνει – και όση ανθρωπιά έχει απομείνει στον κόσμο.

*Ένα καταιγιστικό μυθιστόρημα που ξετυλίγει
με κινηματογραφικό τρόπο μια ιστορία επική
και ανθρώπινη, σκληρή, συγκινητική και αυθεντική.*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

ΤΑΤΟΪΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550

www.psichogios.gr • e-mail: info@psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 10696